

PIOTR DRZEWIECKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

PEDAGOGIA FILMU SPORTOWEGO – WOKÓŁ PROPOZYCJI BISKUPA ADAMA LEPY

Słowa kluczowe: film sportowy, edukacja filmowa, pedagogia filmu, logosfera, biskup Adam Lepa, kultura audiowizualna

1. Wprowadzenie. 2. Pedagogia filmu biskupa Adama Lepy. 3. Film sportowy – wymiar pedagogiczny. 4. Konkluzja. 5. Podziękowania

1. WPROWADZENIE

Biskup Adam Lepa zaproponował interesujące podejście do problemów współczesnej kultury audiowizualnej. W jego ujęciu marginalizowana jest sfera słowa – sensu, a dominuje obraz. Określał te dwa środowiska terminami logosfery i ikonosfery, domagając się wyrównania ich statusu, przywrócenia cywilizacyjnej pozycji przekazom werbalnym wobec wszechobecnej wizualności¹. Metodę kulturowej pracy nad renesansem słowa dostrzegał w pedagogice medialnej. Kształtując postawy wobec mediów: świadomą, krytyczną i selektywną², jesteśmy w stanie rozwijać nasze myślenie i etyczne postępowanie, przywracać właściwe proporcje między *eikon* a *logos* w kulturze, przeciwdziałać także zagrożeniom propagandowym i manipulacyjnym³.

Przedmiotem niniejszego medioznawczego eseju teoretycznego są tezy biskupa Adama Lepy na temat pedagogii filmu, zawarte w jego podręcznikowej pracy *Pedagogika mass mediów*⁴. Stosuje termin pedagogii, który w odróżnieniu od nauk pedagogicznych wskazuje na praktyczny wymiar wychowania, kształcenia i nauczania, stanowi metodę i dyscyplinę postępowania edukacyjnego, odnosi się również do perspektywy religijnej. Pierwsze pytanie problemowe, na które będziemy szukać odpowiedzi, dotyczy koncepcji edukacyjno-filmowej biskupa Lepy. Jak postrzega on film jako środek przekazu na tle problemu dominacji ikonosfery nad logosferą,

¹ A. Lepa, *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2006.

² A. Lepa, *Media a postawy*, Łódź 2002.

³ A. Lepa, *Świat propagandy*, Częstochowa 2006; *Świat manipulacji*, Częstochowa 2007.

⁴ A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, Łódź 2003, 65–72; 181–184.

oraz jakie praktyczne środki wychowawcze i dydaktyczne proponuje w tym zakresie, zwłaszcza w odniesieniu do młodych osób?

Temat staje się szczególnie interesujący, kiedy połączymy go z problematyką współczesnego filmu sportowego. Sport to atrakcyjna forma aktywności, rozumiana zarówno jako osobiste wychowanie fizyczne, jak i udział w medialnych widowiskach, przede wszystkim przez oglądanie transmisji telewizyjnych czy komunikację na portalach społecznościowych. Przez film sportowy rozumiemy gatunek produkcji audiowizualnej, w której centrum narracyjnym znajduje się osoba sportowca lub dyscyplina sportowa, a sam przekaz stanowi metaforę ludzkiego zmagania się z losem, walki z własnymi słabościami, jak też niegodziwością ze strony innych osób⁵. Drugie pytanie problemowe dotyczy filmu sportowego jako możliwego środka pracy wychowawczej i dydaktycznej. Jak połączyć tezy pedagogiczno-filmowe biskupa Lepy ze specyfiką gatunkową takiej formy audiowizualnej?

Pracę poprowadzono metodą analizy i krytyki piśmiennictwa⁶. Przedmiotem pogłębionego studium uczyniono przede wszystkim rozdziały III § 2. i VIII § 1. wspomnianego wyżej podręcznika biskupa Adama Lepy. Jakościowe badanie tekstów połączono następnie z samodzielnym studium problematyki filmu sportowego, poszukując praktycznych wskazań edukacyjno-medialnych.

2. PEDAGOGIA FILMU BISKUPA ADAMA LEPY

Analizując zagadnienie pedagogicznego wymiaru filmu, biskup Lepa wskazuje na 5 płaszczyzn problemowych – aspektów i walorów sztuki filmowej, które można odnieść do wychowania medialnego, oraz formułuje 5 wniosków – podstawowych celów edukacji filmowej⁷.

Co do płaszczyzn problemowych, *p i e r w s z a* z analizowanych dotyczy filmu jako „sztuki faktów”. Traktujemy go jako „zwierciadło odbijające świat”, szczególnie w kinematografii dokumentalnej. Jednak pojawia się istotna wątpliwość, na ile jest to wiarygodne odbicie świata, a w jakim stopniu „krzywe zwierciadło”? Odbiorca najczęściej nie jest świadomy tej mitotwórczej funkcji filmu, korzysta z narzędzia służącego przekazowi prawdy o rzeczywistości, w istocie jednak uczestniczy w jej fałszowaniu, ponieważ obraz jest jedynie zamierzonym konstruktem ideowym świata. Biskup Lepa wskazuje na konieczność konfrontowania sztuki filmowej z realnie istniejącym światem, postulując formowanie – zwłaszcza u młodych widzów – umiejętności „myślenia za pośrednictwem oczu”⁸. Do tej wyjątkowej

⁵ M. Siwicki, S. Galanciak, *Sport i film z festiwałem telewizyjnych filmów sportowych w tle*, *Szki-ce Humanistyczne* 25 (2015) 1–2, 87–101; A. Barczyk, *Sport metaforą życia. Portret Andrzeja Leszczy-czy, bohatera filmu Jerzego Skolimowskiego pt. Walkower*, w: *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013, 26–36.

⁶ S. Cisek, *Metoda analizy i krytyki piśmiennictwa w nauce o informacji i bibliotekoznawstwie w XXI wieku*, *Przegląd Biblioteczny* 78 (2010) 3, 273–284.

⁷ A. Lepa, *Pedagogika...*, dz.cyt., 69–72.

⁸ Tamże, 69.

koncepcji powraca również w innym miejscu podręcznika, omawiając kwestie środowiska słowa w wychowaniu do mediów. Każdy odbiorca – obok logosfery – ma również indywidualną ikonosferę, korzysta z prasy ilustrowanej, wydawnictw albumowych, „książek na wideo”, a przede wszystkim z telewizji. Nadmiar obrazów spłyca jego myślenie, ogranicza krytycyzm, zniechęca do twórczej refleksji. Stąd, idąc za teoretykiem sztuki i filmu Rudolfem Arnheimem, biskup Lepa postuluje przywrócenie pierwotnej umiejętności percepcyjnej – „rozumienia za pomocą oka”⁹.

D r u g a płaszczyzna problemowa dotyczy współczesnego „uwięzienia słowa przez obraz”, czego skutkiem jest tworzenie cywilizacji budowanej wokół emocjonalności człowieka, a nie jego racjonalności. Film tworzy nastrój i dostarcza namietności – co podkreślają zarówno praktycy kina, jak i jego teoretycy, m.in. pedagog kultury Luigi Volpicelli¹⁰. Ten problem jest szczególnie istotny we współczesnej dydaktyki i wychowaniu. Przekazy racjonalne – jakim są w istocie lekcje szkolne i wykłady akademickie – muszą bowiem współcześnie konkurować o uwagę audytorium przyzwyczajonego do dramaturgii *show* telewizyjnego lub internetowego. Emocja audiowizualna jest wysoce atrakcyjną, choć ulotną, formą medialną, ale to racjonalność werbalna stanowi podstawę i trwałość cywilizacyjną. Nie znaczy to jednak, że mamy unikać filmów, a raczej traktować je w sposób bardziej rozumny niż uczuciowy.

T r z e c i e zagadnienie problemowe wydaje się zapowiadać współczesną epokę audiowizualności mediów społecznościowych. Filmy amatorskie – rejestracje wideo stały się powszechną praktyką użytkowników Internetu. Biskup Lepa zauważa, że przymiotnik amatorski nie jest w takim stopniu odnoszony do prasy, radia czy telewizji jak właśnie do filmu. Ta powszechna praktyka dokumentowania lub fabularyzowania audiowizualnego ma szczególny potencjał dydaktyczny. Przyczynia się do kształtowania osobistej postawy kreatywnej, daje możliwość wypowiedzania siebie przez obraz wzbogacony słowem, stanowi formę kształcenia osobowości. Biskup Lepa odwołuje się tutaj m.in. do myśli polskich psychologów twórczości – Witolda Dobrołowicza i Tadeusza Żuka¹¹.

C z w a r t y aspekt wychowawczy filmu, według biskupa Lepy, dotyczy „kultu gwiazd”. Film, teatr, estrada, sport – młody widz spotyka swoją ulubioną postać najczęściej na ekranie. To również pewna forma zbudowanego wokół emocji audiowizualnego przemysłu kreatywnego. Biskup Lepa dostrzega tu nową idolatrię religijną, a przede wszystkim brak autorytetu rodziców i nauczycieli. Kult medialnych idoli to brak właściwej socjalizacji. Warto zauważyć, że jego diagnoza dotyczy epoki przed mediami społecznościowymi i doświadczeniem masowej edukacji zdalnej w czasie epidemii COVID-19. Odwołuje się m.in. do myśli polskiego socjologa kultury Kazimierza Żygulskiego¹².

⁹ Tamże, 184; R. Arnheim, *Sztuka i percepcja wzrokowa. Psychologia twórczego oka*, tłum. z ang. J. Mach, Łódź 2014.

¹⁰ L. Volpicelli, *Pedagogiczne refleksje nad sztuką filmową*, tłum. z wł. Z. Zawadzki, w: *Wychowanie przez sztukę*, red. I. Wojnar, Warszawa 1965, 307–317.

¹¹ W. Dobrołowicz, *Psychologia twórczości (w zarysie)*, Kielce 1982; T. Żuk, *Uzdolnienia twórcze a osobowość*, Poznań 1986.

¹² K. Żygulski, *Socjologia filmu*, Warszawa 1966.

Piąta płaszczyzna dotyczy zła moralnego w kinie, według biskupa Lepy, głównie przemocy i pornografii. Jej ukazywanie bez perspektywy aksjologicznej trudno uznać za sztukę, kluczowa jest wrażliwość etyczna twórcy i producenta, odpowiedzialność społeczna. Zło można ukazywać na różne sposoby. Przede wszystkim budzi to niepokój rodziców i wychowawców. Powstaje pytanie, czy bardziej chronić samemu, czy edukować do samodzielnej obrony przed obrazami? Borykanie z problemem zła ikonicznego utrudnia coraz większa dostępność treści audiowizualnych w Internecie. Podejmując te kwestie, biskup Lepa odwołuje się m.in. do myśli José Luisa Duhourqa, teologa moralisty¹³.

Powyższe analizy biskup Lepa konkluduje w formie 5 postulatów edukacyjno-filmowych, zgodnie z przyjętym modelem pedagogii – istotnego prymatu praktyki wychowawczej i dydaktycznej z uwzględnieniem aspektów religijnych. Pierwszy postulat dotyczy potrzeby „uodpornienia młodzieży” na negatywne skutki oddziaływania filmów. Szczególnie jest to istotne, kiedy mamy do czynienia z przekazami sensacyjnymi, czy też „sztucznie atrakcyjnymi”. Formą edukacji filmowej jest wskazywanie na istotne wartości produkcji audiowizualnych poprzez kształtowanie postawy krytycznej. Druga wskazówka pedagogiczna opiera się na przekonaniu o konieczności kształcenia gustów estetycznych widzów, zwłaszcza poprzez zachętę do warunkującego harmonijny rozwój wychowania artystycznego. Trzeci istotny cel edukacji filmowej odnosi się do szerokiego, aksjologicznego spojrzenia na współczesną audiowizualność. Kinematografia proponuje określone „modele życia”, zbudowane wokół przekonań moralnych i społecznych, co istotnie wpływa na kształtowanie osobowości młodego pokolenia. Stąd ważne jest uwrażliwianie audytoriów na sferę duchową – religijną i etyczną w odbiorze filmów. Czwartym elementem wychowawczego programu biskupa Lepy opiera się na potrzebie rozwijania wspomnianego już „myślenia wizualnego”. Tak jak poznajemy język słowa, tak i potrzebujemy *film literacy* – piśmienności filmowej, znajomości specyficznych form komunikowania ikonicznego. Piąty postulat wskazuje na możliwość i potrzebę szerszego wykorzystania filmów w dydaktyce. Wydaje się jednak, że nie tylko pojętych jako pomoce instruktażowe, ale wychowawczo-kulturowe, ilustrujące istotne problemy społeczne współczesności¹⁴.

3. FILM SPORTOWY – WYMIAR PEDAGOGICZNY

Analizując koncepcję pedagogii filmu biskupa Adama Lepy, na szczególną uwagę zasługuje problematyka współczesnej kinematografii sportowej. Wydaje się, że sport ma z natury istotny walor wychowawczy, zwłaszcza kiedy jest pojęty jako osobista i wspólnotowa aktywność fizyczna, ale także jako uczestnictwo w wydarzeniach sportowych – zwłaszcza narodowych – których potencjał aksjologiczny znacznie przewyższa samo obserwowanie rywalizacji. Również i media audiowi-

¹³ J.L. Duhourq, *Przejawy i interpretacja zła moralnego we współczesnej sztuce filmowej*, Concilium 6–10 (1970), 46–53.

¹⁴ A. Lepa, *Pedagogika...*, dz.cyt., 71–72.

zualne chętnie włączają się w to wbudowanie poczucia dumy i tożsamości społecznej, choć w znacznej mierze podkreślają aspekt emocjonalny widowiska. Propozycja pedagogiczno-filmowa biskupa Lepy skłania do zastanowienia się nad fenomenem filmu sportowego jako jednej z form współczesnych medialnych przekazów audiowizualnych. Badając przedstawione przez niego „płaszczyzny problemowe”, będziemy poszukiwać możliwości wychowawczych i dydaktycznych filmu sportowego. Ta część ma charakter samodzielnego studium jakościowego zagadnienia, stanowi uzupełnienie prac autorskich podjętych w monografii *Film sportowy. Metoda i praktyka badań medioznawczych*¹⁵, będących z kolei rozwinięciem tez metodologicznych prof. Grzegorza Łęcickiego, teologa kultury, medioznawcy i badacza mediów audiowizualnych. Zaproponował on interesujące podejście analityczne, wskazujące na potrzebę nie tyle badania filmów jako dzieł artystycznych, ile przekazów medialnych właśnie. Oryginalna metoda obejmuje aspekty historyczne, semiotyczne (symboliczne) i etyczne (teologiczno-moralne). Biskup Lepa skłania z kolei nie tyle do naukowego (badawczego), ile wychowawczego i dydaktycznego podejścia do problematyki¹⁶.

Zwróćmy zatem uwagę na wspomniane 5 obszarów problemowych pedagogii filmu biskupa Lepy. P i e r w s z y dotyczy aspektu sztuki filmowej jako odzwierciedlenia faktów – prawdy o rzeczywistości, skłaniając również do osobistego i wspólnotowego rozwoju „myślenia wizualnego”. Przede wszystkim podkreśla potrzebę analizy historycznej w badaniu filmów sportowych, co ma również przełożenie na praktykę edukacji filmowej. Interesuje nas kontekst wydarzeń sportowych ukazywanych w produkcjach audiowizualnych. Szczególnie jest to widoczne w filmach dokumentalnych i biograficznych, ale również przekazy fabularne czy animowane dostarczają pewnej wiedzy o sposobie prezentowania rzeczywistości historycznej i społecznej. Często na sposób przedstawiania wpływa osoba i poglądy reżysera, który poprzez film nie tyle opowiada o faktach, ile tworzy ich ideową rekonstrukcję. Analizując kinematograficzne produkcje sportowe, poszukujemy prawdziwości postaci, wydarzeń i obiektów, ustalając ich historyczną faktyczność w odróżnieniu od ideologicznej – niekiedy fikcyjnej – interpretacji. Ilustracją problemu może być np. *King Richard: Zwycięska rodzina* w reż. Reinaldo Marcusa Greena z 2021 r., o ojcu wybitnych tenisistek Sereny i Venus Williams, który wydaje się obrazem zbyt „hagiograficznym” w konfrontacji z faktami m.in. prasowymi na temat jego podejścia do wychowania rodzinnego i sportowego¹⁷.

D r u g a płaszczyzna problemowa pedagogii filmowej biskupa Lepy odnosi się do emocjonalności audiowizualnej. Kinematografia w istotny sposób podkreśla potencjał ikoniczności, ograniczając jednak werbalność, racjonalność i logiczność.

¹⁵ P. Drzewiecki, *Film sportowy. Metoda i praktyka badań medioznawczych*, Warszawa 2022.

¹⁶ G. Łęcicki, *Analiza filmu jako przekazu medialnego w świetle teologii środków społeczniego przekazu*, w: G. Łęcicki, M. Butkiewicz, P. Drzewiecki, D. Jaszewska, *Film w perspektywie teologii mediów i edukacji medialnej*, Warszawa 2017, 9–48.

¹⁷ P. Drzewiecki, *Mądrość życiowa w narracji współczesnego filmu sportowego na przykładzie „King Richard: Zwycięska rodzina” w reż. Reinaldo Marcusa Greena z 2021 roku* (w druku), Warszawa 2023.

Kształcenie „myślenia wizualnego” prowadzi do częstszej praktyki dostrzegania siły symboliki filmowej, która współtworzy emocjonalny wymiar produkcji audiowizualnych. Analizując semiotykę danego filmu sportowego, zwracamy uwagę na detale przekazu wizualnego, na ich wartość jako znaków lub symboli, na ideologiczne konotacje, w których są osadzone na cytacie i intertekstualności kulturowej – do jakich innych tekstów się odwołują. To racjonalizowanie „emocji i namiętności” filmowych poprzez analizę semiotyczną umożliwia audytoriom bardziej pogłębione zrozumienie obrazów, a nie tylko ich ulotne doświadczenie. Przykładem może być tutaj nasycona symboliką rosyjska trylogia bokserska *Walka z cieniem* w reż. Aleksieja Sidorowa (dwie części, 1 i 3) i Antona Megerdiczewa (część 2), z lat 2005–2011, odwołująca się do europejskiego, amerykańskiego i azjatyckiego uniwersum kulturowego, m.in. do *Ryszarda III* Szekspira, Psalmu 91, poezji Błoka, filmów Chaplina i Bresta, obrazów Wierieszczagina, filozofii Hobbesa i postaci Guan Yu¹⁸.

Na wyjątkową uwagę zasługuje trzeci obszar zagadnień wskazany przez biskupa Lepę. Dotyczy amatorskiej twórczości filmowej, przede wszystkim współcześnie rozwijanej dzięki powszechnej dostępności do kamer wideo oraz nowym możliwościom dzielenia się produkcjami audiowizualnymi w mediach społecznościowych, m.in. na YouTube czy coraz bardziej popularnym TikToku. W odniesieniu do tematyki sportowej stanowi to niezwykłą zachętę do kreatywności własnej, rejestracji osobistej aktywności fizycznej, dokumentowania ważnych, a często regionalnych czy lokalnych wydarzeń sportowych, jak również okazję do podejmowania własnych prób fabularnych. Motywacyjną rolę pełnią również festiwale filmowe, w tym dedykowane sportowi właśnie, czego przykładem jest inicjatywa Festiwalu Polskich Filmów Sportowych – pierwsza edycja w Zakopanem, 8–11 grudnia 2021 r.¹⁹, kierowanego nie tylko do profesjonalistów. Interesującą zachętę stanowią również amatorskie przeglądy, jak m.in. Festiwal Filmów Amatorskich – Filmowe Zwierciadła – 24. edycja w Ostrołęce, 3–4 grudnia 2022 r.²⁰.

Czwarty aspekt pedagogii filmowej biskupa Lepy odnosi się do zjawiska „kultu gwiazd”. Fascynacja postaciami aktorów czy sportowców ujawnia problem autorytetów społecznych rodziców i nauczycieli, jak również odpowiedniej socjalizacji młodzieży. Rolę idoli pełnią medialne osoby publiczne, coraz częściej tworzące przekazy na portalach społecznościowych i w ten sposób zyskujące dominującą popularność. Film sportowy może stanowić jednak ważną formę wychowawczego i dydaktycznego wsparcia w dyskusji o wzorcach kariery zawodowej. Istotnymi pytaniami wydają się te dotyczące skali wysiłku osobistego i społecznego w zdobywaniu i utrzymywaniu popularności, jak również perspektyw po zakończeniu aktywności profesjonalnej w odpowiednim wieku. Interesującymi przykładami filmów do analizy są tutaj m.in. *Borg/McEnroe. Między odwagą a szaleństwem* w reż. Janusa Metz Pedersena z 2017 r. (aspekt zabiegania o popularność)

¹⁸ P. Drzewiecki, *Ukryte piękno filmu sportowego na przykładzie rosyjskiej trylogii bokserskiej Walka z cieniem* (w druku), Warszawa 2022.

¹⁹ Festiwal Polskich Filmów Sportowych, <https://festpfs.pl/> (dostęp: 24.06.2022).

²⁰ Festiwal Filmów Amatorskich – Filmowe Zwierciadła, <https://www.akfjantar.pl/zwierciadla/> (dostęp: 24.06.2022).

oraz *Pan 3000* z 2004 r. i *Uncle Drew* z 2018 r. – oba w reż. Charlesa Stone’a III (aspekt schyłku kariery)²¹.

Piąta płaszczyzna problemowa pedagogii filmowej biskupa Lepy wskazuje na kwestię przedstawiania „zła moralnego” w przekazach audiowizualnych. Istotny aspekt analizy filmów jako komunikatów medialnych – według propozycji prof. Łęcickiego – dotyczy badania prezentowanych „dylematów moralnych i egzystencjalnych”. Filmy sportowe są ich szczególną ilustracją²². Zawodnicy przedstawiani w produkcjach kinematograficznych zmagają się z utratą bliskich (m.in. *Droga powrotna* w reż. Gavina O’Connora z 2020 r.), chorobą (m.in. *Nad życie* w reż. Anny Pluteckiej-Mesjasz z 2012 r.), dyskryminacją ze względu na pochodzenie (m.in. *Gwiazdy* w reż. Jana Kidawy-Błońskiego z 2017 r.), uzależnieniami (m.in. *Najlepszy* w reż. Łukasza Palkowskiego z 2017 r.) i innymi społecznymi ograniczeniami czy wyzwaniem. Istotnym elementem analizy etycznej filmów sportowych jest próba przedstawienia wizerunku nie tyle zawodników, ile osób zmagających się z trudnościami. A to może stanowić szerszą inspirację i kluczowy motyw scenariuszy pracy wychowawczej i dydaktycznej²³.

4. KONKLUZJA

Analizując fragmenty *Pedagogiki mass mediów* biskupa Adama Lepy oraz podejmując próbę samodzielnej interpretacji tekstu w kontekście problematyki filmu sportowego, możemy wskazać na kilka wniosków programowych edukacji filmowej w tym zakresie: krytykę, gust estetyczny, model życia, *film literacy*, wychowanie/dydaktyka.

Po pierwsze, film sportowy może szczególnie sprzyjać rozwojowi pozytywnych postaw społecznych, stanowi formę „uodpornienia młodzieży” na zło i słabość świata. Krytyczny odbiór i selektywny dobór sportowych przykładów kinematograficznych, wspólne ich oglądanie i dyskusja koncentruje na wartościach, dzięki którym odkrywamy i budujemy wzorce godne naśladowania. Istotna jest tutaj wyjątkowa natura sportu jako walki, rywalizacji, zmagania się z przeciwnościami.

Po drugie, istotne jest kształtowanie gustów estetycznych – o których jak najbardziej należy dyskutować wbrew łac. *de gustibus non est disputandum* – co dokonuje się poprzez formy osobistej i wspólnej recenzji danych produkcji audiowizualnych, np. w ramach dyskusyjnych klubów filmowych. Kinematograficzne obrazy sportowe

²¹ P. Drzewiecki, *Obrazy emocji sportowych na przykładzie Borg/McEnroe. Między odwagą a szaleństwem z 2017 roku*, w: *Film jako przekaz emocjonalny*, red. M. Butkiewicz, Warszawa 2021, 55–68; tenże, *Ageism in Sports as a Cinematic Motif based on Films by Charles Stone III*, *Media Education (Медиаобразование)* 18(3), 2022, 349–355.

²² G. Łęcicki, *Dylematy moralne i egzystencjalne w polskich filmach fabularnych o tematyce sportowej*, w: *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013, 360–373.

²³ P. Drzewiecki, *The Image of the Sportsman in Polish Sports Feature Films of the Second Decade of the 21st Century*, *Media Education (Медиаобразование)* 17 (2021) 2, 230–237; tenże, *Moral and Existential Dilemmas in American Sports Feature Films of 2019–2020*, *Media Education (Медиаобразование)* 17 (2021) 3, 435–442.

wydają się nierówne pod względem standardów kulturowych, odnajdziemy zarówno pouczającą komedię, jak i niegodną uwagi; dramat, który zmienia nasz ogląd świata, ale również i taki, który nie dokonuje żadnego poruszenia; biografię pełną motywacji i tę, co do której nie znajdujemy odniesienia.

Trzeci aspekt dotyczy prezentacji i popularyzacji określonego modelu życia. Sport wydaje się atrakcyjną i aktywną formą wykorzystania czasu wolnego, a być może i zajęciem profesjonalnym. Przede wszystkim jawi się nie tylko jako zmaganie fizyczne, ale szersza perspektywa duchowego rozwoju przez własną dyscyplinę – łac. *per aspera ad astra*. Nie rzadko jest ona poszerzona o odniesienia religijne, przede wszystkim chrześcijańskie rozumienie egzystencji człowieka w myśl zasady św. Pawła: „w dobrych zawodach wystąpiłem, bieg ukończyłem, wiary ustrzegłem” (2 Tm 4, 7).

Czwarty aspekt dotyczy *film literacy* – kompetencji filmowej, znajomości funkcjonowania kinematografii, jej historii, kluczowych dzieł artystycznych, praktyki oglądania i rozwoju *visual thinking* – myślenia o obrazach filmowych, odkrywania ich kulturowej symboliki, racjonalizowania emocji.

Piąty element stanowi pewnego rodzaju napięcie wychowanie/dydaktyka. Bez odniesienia do aksjologii, np. wspólnych wartości narodowych, ograniczamy edukację filmową jedynie do kompetencji audiowizualnej. Ta redukcja wydaje się mało motywująca dla widowni, przede wszystkim ogranicza możliwości wychowawcze. Sport może być płaszczyzną ponownego odkrywania sposobów mówienia o tym, co łączy, co jest głębią człowieczeństwa, metaforą jego losu, perspektywą wieczności, wartością właśnie.

5. PODZIĘKOWANIA

Śp. biskup dr Adam Lepa był moim wykładowcą akademickim, wiele mu zawdzięczam. Jego wykłady z pedagogiki mass mediów to kluczowa inspiracja mojego życia naukowego. Zarówno temat pracy magisterskiej: *Audytywność radia a zasada „fides ex auditu” w radiowym przekazie wiary chrześcijańskiej* (2002)²⁴, teza rozprawy doktorskiej *Apologia logosfery we współczesnej kulturze audiowizualnej jako zadanie społeczne i duszpasterskie* (2007)²⁵, jak i książka habilitacyjna *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole* (2013)²⁶ są właściwie przypisem do Jego myśli medioznawczej, którą staram się rozwijać badawczo. Także prowadząc wykłady, ćwiczenia, warsztaty i szkolenia, pozostając w nurcie *faith-based media literacy education*. Był moim mentorem, mistrzem edukacji medialnej, zawsze będzie mi towarzyszył w kolejnych wyzwaniach naukowych. Także w obecnym przedsięwzięciu dotyczącym medioznawstwa i filmu sportowego²⁷. Dziękuję, Księżo Biskupie!

²⁴ A. Lepa, *Pedagogika...*, dz.cyt., 79.

²⁵ A. Lepa, *Funkcja logosfery...*, dz.cyt.; P. Drzewiecki, *Renesans słowa. Wychowanie do logosfery w kulturze audiowizualnej*, Toruń 2010.

²⁶ P. Drzewiecki, *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole*, Warszawa 2013.

²⁷ A. Lepa, *Medioznawstwo sportowe*, Warszawa 2021; tenże, *Film sportowy. Metoda i praktyka badań medioznawczych...*, dz.cyt.

BIBLIOGRAFIA

- Arnheim R., *Sztuka i percepcja wzrokowa. Psychologia twórczego oka*, tłum. z ang. J. Mach, Łódź 2014.
- Barczyk A., *Sport metaforą życia. Portret Andrzeja Leszczyca, bohatera filmu Jerzego Skolimowskiego pt. Walkower*, w: *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013, 26–36.
- Cisek S., *Metoda analizy i krytyki piśmiennictwa w nauce o informacji i bibliotekoznawstwie w XXI wieku*, *Przegląd Biblioteczny* 78 (2010) 3, 273–284.
- Dobrołowicz W., *Psychologia twórczości (w zarysie)*, Kielce 1982.
- Drzewiecki P., *Ageism in Sports as a Cinematic Motif based on Films by Charles Stone III*, *Media Education (Медиаобразование)* 18 (2022) 3, 349–355.
- Drzewiecki P., *Film sportowy. Metoda i praktyka badań medjoznawczych*, Warszawa 2022.
- Drzewiecki P., *Edukacja medialna a nauczanie religii w szkole*, Warszawa 2013.
- Drzewiecki P., *Mądrość życiowa w narracji współczesnego filmu sportowego na przykładzie King Richard: Zwycięska rodzina w reż. Reinaldo Marcusa Greena z 2021 roku (w druku)*, Warszawa 2023.
- Drzewiecki P., *Medioznawstwo sportowe*, Warszawa 2021.
- Drzewiecki P., *Moral and Existential Dilemmas in American Sports Feature Films of 2019–2020*, *Media Education (Медиаобразование)* 17 (2021) 3, 435–442.
- Drzewiecki P., *Obrazy emocji sportowych na przykładzie Borg/McEnroe. Między odwagą a szaleństwem z 2017 roku*, w: *Film jako przekaz emocjonalny*, red. M. Butkiewicz, Warszawa 2021, 55–68.
- Drzewiecki P., *Renesans słowa. Wychowanie do logosfery w kulturze audiowizualnej*, Toruń 2010.
- Drzewiecki P., *The Image of the Sportsman in Polish Sports Feature Films of the Second Decade of the 21st Century*, *Media Education (Медиаобразование)* 17 (2021) 2, 230–237.
- Drzewiecki P., *Ukryte piękno filmu sportowego na przykładzie rosyjskiej trylogii bokserskiej Walka z cieniem (w druku)*, Warszawa 2022.
- Duhourq J.L., *Przejawy i interpretacja zła moralnego we współczesnej sztuce filmowej*, *Concilium* 6–10 (1970), 46–53.
- Lepa A., *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2006.
- Lepa A., *Media a postawy*, Łódź 2002.
- Lepa A., *Pedagogika mass mediów*, Łódź 2003.
- Lepa A., *Świat manipulacji*, Częstochowa 2007.
- Lepa A., *Świat propagandy*, Częstochowa 2006.
- Łęcicki G., *Analiza filmu jako przekazu medialnego w świetle teologii środków społecznego przekazu*, w: G. Łęcicki, M. Butkiewicz, P. Drzewiecki, D. Jaszewska, *Film w perspektywie teologii mediów i edukacji medialnej*, Warszawa 2017, 9–48.
- Łęcicki G., *Dylematy moralne i egzystencjalne w polskich filmach fabularnych o tematyce sportowej*, w: *Sport w mediach*, red. M. Jarosz, P. Drzewiecki, P. Płatek, Warszawa 2013, 360–373.
- Siwicki M., Galanciak S., *Sport i film z festiwałem telewizyjnych filmów sportowych w tle*, *Szkice Humanistyczne* 25 (2015) 1–2, 87–101.
- Volpicelli L., *Pedagogiczne refleksje nad sztuką filmową*, tłum. z wł. Z. Zawadzki, w: *Wychowanie przez sztukę*, red. I. Wojnar, Warszawa 1965, 307–317.
- Żuk T., *Uzdolnienia twórcze a osobowość*, Poznań 1986.
- Żygulski K., *Socjologia filmu*, Warszawa 1966.

Filmografia

- Green R.M. (reż.), 2021, *King Richard (King Richard: Zwycięska rodzina)*, USA.
- Kidawa-Błoński J. (reż.), 2017, *Gwiazdy*, Polska.
- Megerdiczew A. (reż.), 2007, *Бой с тенью 2: Ревани (Walka z cieniem 2. Rewanż)*, Rosja.

- O'Connor G. (reż.), 2020, *The Way Back (Droga powrotna)*, USA.
- Palkowski Ł. (reż.), 2017, *Najlepszy*, Polska.
- Pedersen J.M. (reż.), 2017, *Borg vs McEnroe (Borg/McEnroe. Między odwagą a szaleństwem)*, Szwecja, Dania, Finlandia.
- Plutecka-Mesjasz A. (reż.), 2012, *Nad życie*, Polska.
- Sidorow A. (reż.), 2005, *Бой с тенью (Walka z cieniem)*, Rosja.
- Sidorow A. (reż.), 2011, *Бой с тенью 3D: Последний раунд (Walka z cieniem 3. Ostatnia runda)*, Rosja.
- Stone C. III (reż.), 2004, *Mr. 3000 (Pan 3000)*, USA.
- Stone C. III (reż.), 2018, *Uncle Drew*, USA.

Netografia

Festiwal Filmów Amatorskich – Filmowe Zwierciadła, <https://www.akfjantar.pl/zwierciadla/> (dostęp: 24.06.2022).

Festiwal Polskich Filmów Sportowych, <https://festpfs.pl/> (dostęp: 24.06.2022).

SPORTS FILM PEDAGOGY – AROUND THE PROPOSAL OF BISHOP ADAM LEPA

Summary

Film pedagogy is one of the educational topics of bp Adam Lepa's media studies. It concerns the problem of the domination of images over words in audiovisual culture, the development of visual thinking skills and axiological understanding of communication, as well as practical educational principles addressed to young viewers. This original concept can be integrated with the problems of contemporary sports film to looking for new opportunities in audiovisual media education.

Key words: sports film, film education, film pedagogy, logosphere, bp Adam Lepa, audiovisual culture

Nota o Autorze

Piotr DRZEWIECKI – medioznawca, edukator medialny, dr hab. teologii mediów i komunikacji, prof. uczelni, wykładowca akademicki w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz w Wyższej Szkole Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, nr ORCID: 0000-0002-3009-2562
Kontakt e-mail: Piotr.Jozef.Drzewiecki@gmail.com
[facebook.com/Piotr.Jozef.Drzewiecki](https://www.facebook.com/Piotr.Jozef.Drzewiecki)
[youtube.com/c/MedioznawstwoPiotrDrzewiecki](https://www.youtube.com/c/MedioznawstwoPiotrDrzewiecki)